

УЧИЛИЩЕНЪ ПРЪГЛЕДЪ

ПРОВЕРКА
2005

КЪМЪ ЧИТАТЕЛИТЪ.

Както се знае, „Училищенъ Пръгледъ“ основанъ прѣзь 1896 година и излиза въ продължение на деветнадесетъ години — до мѣсець юлий 1915 г., когато поради войната трѣбваше да спре. Тѣй като повече отъ прѣчкитѣ, създадени отъ войната, вече може да бждатъ прѣмахнати и тѣй като нуждата отъ едно официално издание на Министерството на Народното Просвѣщение е много голѣма, прѣди всичко поради важността и обширността на цѣлитѣ и задачитѣ на Министерството и поради обстоятелството, че централната училищна власть трѣбва да стои въ постоянна връзка и общение по много въпроси съ учителитѣ и училищата, па и съ обществото, затова отъ началото на текущата 1921 година „Училищенъ Пръгледъ“ се възобновява и започва своята **двадесетъ** годишнина.

„Училищенъ Пръгледъ“ ще излиза почти при сжщата програма, при каквата сжществува той и по рано, т. е. както излиза до 1909 г. и отъ 1912 г. насетнѣ. Отъ 1909 до 1912 година, т. е. въ продължение на три години, както се знае, „Училищенъ Пръгледъ“ бѣ видоизмѣненъ и излиза подъ название „Архивъ на Министерството на Народ. Просвѣщение“. Въ тоя видъ неговата задача бѣ ограничена, понеже даваше изразъ само на официалнитѣ разпоредби и на състоянието на учебното и културно дѣло въ България. Тая форма на изданието се указа, както това сега е много ясно, непригодна, едностранчива, защото въ такъвъ случай Министерството се лишава отъ едно срдство, чрѣзъ което да може да упжтва системно учебното и културно дѣло въ България, да слѣди за постигнати-

Неофициаленъ отдѣлъ.

А. П. Стоиловъ

АВТОБИОГРАФИЯ НА РАКОВСКИ.

По случай 100-годишнината отъ рождението му: 1821—1921 г.

По случай 50-годишнината отъ смъртта на Георги Стойковъ Раковски прѣди четири години (1917 год.) въ периодическия печатъ се появиха редъ статии и отдѣлни съчинения върху живота и дѣйността му. Така напр., Българската академия на наукитѣ му посвети почти цѣлия IX томъ отъ „Сборникъ на Българската академия на наукитѣ“ съ трудове отъ *Ив. Д. Шишмановъ*, *С. С. Бобчевъ* и *М. Арнаудовъ*, а проф. *Б. Пеневъ*, проф. *М. Арнаудовъ* и *А. П. Стоиловъ* издадоха специаленъ сборникъ¹⁾. Въ тоя Сборникъ проф. Пеневъ даде обширна биография на Раковски, като използва прѣдимно автобиографията му [„Житие Г. С. Раковскаго написано отъ него самаго 1866“]. Послѣдната, за жаль, е незавършена—развити сж само първитѣ шесть точки отъ 78, колкото сж отбѣлзани въ съдържанието за автобиографията му, — но тя е много цѣнна и нейното напечатване съ отдѣлното ѝ съдържание не само се налага отъ пиететъ къмъ паметта на тоя великъ българинъ, но и за освѣтление на обширната му дѣйностъ. А най-удобенъ моментъ е сега, по случай на 100-годишнината отъ рождението му.

„Житие-то“ си Раковски, което почналь да пише прѣзъ 1866 г. въ единъ голѣмъ подвързанъ тефтеръ (гол. 43×28 см.) отъ 100 листа (въ срѣдата сж подвързани „Българска дневница“ отъ 1857 г. и пробниятъ брой на „Дунавский лебедъ“ отъ 1875 г.), е написалъ само на шесть листа, а съдържанието му — на отдѣлни други три листа. Въ него той не посочва деня и мѣсеца на рождението си, а само годината 1821. Роденъ е въ Котелъ и е кръстенъ съ име Сава, но отпослѣ, когато обстоятелствата го принудили да крие сжщинското си име, той се прѣименуваль отъ Сава на Георги, и до края на живота си се е подписваль Г. С. Раковски. Умрѣль е на 8 октомврий 1867 — на 46-годишна възраст въ Букурещъ. Както е знаино, той тѣй силно обичаль България, че не искаль

¹⁾ Г. С. Раковски по случай петдесетгодишнината отъ смъртта му 1867—1917 София, 1917. 8°, 254 стр съ приложения: 1. портретъ на Раковски отъ 1863, запазенъ у г-нь М. Д. Балабачовъ и 2. факсимиле отъ „Неповиненъ българинъ“ (1854).

да бжде погребанъ въ чужди край, да почива въ чужда земя. „Азъ съмъ всѣкогы былъ българинъ и ще бждж не само до гробъ такъвъ, но ище и послѣ смъртъта ще оставж завѣщание, и прахъ ми да ся не смѣси съ другж народность!“ (Писмо до Дайнелова отъ Бѣлградъ на 3. II. 1861²⁾).

Единъ бѣгълъ погледъ върху дѣйността на Раковски, който подѣ начѣртания националенъ идеалъ отъ Паиси Хилендарски и подготви поколѣнието за духовното и политическото ни освѣбождение, показва колко Раковски е величавъ синъ на българския народъ. Надаренъ съ рѣдки качества на ума, той не остави ни единъ отъ въпроситѣ, които сж вълнували умоветѣ въ България прѣзъ врѣмето отъ 1840 до 1870 год., незасегнатъ отъ него, било въ съчинения, било въ устна проповѣдь, и на всички тия въпроси дава рѣшение, като налучква истинскитѣ интереси и правото на българския народъ. — Обикновено единъ народъ почва да се озърта назадъ, когато го сполетятъ нещастия, когато упада духовно, или когато губи вѣра въ себе си, той отправя погледа си къмъ своитѣ вождове и учители, които е създалъ нѣкога, — въ тѣхъ търси не само примѣръ, но и се самопознава чрѣзъ тѣхъ, чрѣзъ дѣлата и характера имъ, открива въ тѣхъ отново блѣсъка на онѣзи душевни цѣнности, за които е билъ слѣпъ въ неволнишкия си животъ. Раковски днесъ може да бжде за насъ учитель съ личността си, съ борческия си духъ, съ хероичния елементъ на своя характеръ. Той чувствува, че идеалтъ трѣба да сжществува, че ако тоя идеалъ рухне, съ него рухва заедно и цѣлиятъ животъ. Той упорито работи, убѣденъ, че усилията му единъ день ще се увѣнчаятъ съ успѣхъ, — ако той не постигне тоя успѣхъ, ще го постигнатъ други, като вървятъ по начѣртания планъ.

Какъвъ великъ учитель е Раковски днесъ за българския народъ! Дано неговата стогодишнина отъ рождението му разведри лицето на българина, и послѣдниятъ съ най-голѣмо присърце подѣме завѣщания ни идеалъ — обединение на българскитѣ земи.

Ето текстътъ, първо, на съдържанието на „Житие то“ и, второ, на самото „Житие“ на Раковски:

Съдържание на житие то ми.

- 1) Уводъ.
- 2) Мѣсторождение то ми.
- 3) Домородствено то имя баштино ми.
- 4) Домородствено то имя майчино ми.
- 5) Кратко житие баштино ми.
- 6) Възпитание то ми отъ нѣжнж младость.
- 7) Наука та ми на българскы и на грѣцкы въ Котиль.

²⁾ Ч. Поповъ, Чѣрти изъ живота на Савва Ст. Раковски. Второ издание. Руссе, 1893. 91 стр.

- 8) Наука та ми на гръцкы въ Карлово.
- 9) Наука та ми въ Царыградъ на гръцкы.
- 10) Тогавашно то положение българскаго духа и проч.
- 11) Учястие то въ народны тѣ работы тогава въ Царыградъ.
- 12) Отецъ Неофитъ.
- 13) Иларионъ.
- 14) Князь С. Вогоридъ и сношеня та ми съ него.
- 15) Пжтешествие то по Българиѣ на Бланки (1840).
- 16) Напрасно то ми отхожданье въ Браилж.
- 17) Въстание то Българско въ Браилж и мое то учястие.
- 18) Прѣдателство то што ми направи тогива Рускый консулъ Галашкы Симеоновичъ въ Браилж.
- 19) Михалаки Гика.
- 20) Отвожданье то ми въ Букурешъ подь военж стражж, затвора ми въ Ворничийж тж, усждбж та ми на смърть и проч.
- 21) Освобождение то ми отъ таѣж усждбж и испращанье то въ Царыградъ отъ Еленско то консулство.
- 22) Маврокордатъ гръцкы тогава посланикъ въ Царыградъ и Аргиропуло великы терѣуманъ и проч —
- 23) Срѣтение то ми тогава съ башта ми.
- 24) Испращанье то ми въ Францж отъ Маврокордати и проч.
- 25) Прибытие то ми въ Марсилѣж и проч. —
- 26) Сношеня та ми съ Колеты и проч.
- 27) Дохожданье то въ Гръциѣж въ 1844.
- 28) Тамошни тѣ ученици и други Българи.
- 29) Дохожданье то ми въ Царыградъ и пжтишествие то ми отъ тамо по—Българиѣж —
- 30) Срѣтенье то ми съ отецъ Неофита и съ отецъ Илариона —
- 31) Прислѣдованье то ми отъ турското правительство и дигванье то ни за въ Царыградъ ведно съ башта ми —
- 32) Прѣдательство то отъ нѣколко си котлѣнци и учястие то на това прѣславскаго гръцкаго владыка Порфириѣж и търновскаго Неофита—
- 33) Учястие то на Фенерскж тж патриканж и на княза Вогороди.
- 34) Сждъ тѣ ни и усждба та на седемъ години въ кюрекъ.
- 35) Седенца та ни
- 36) Тры годишна и половина борба съ съпърници тѣ ни и тѣхни тѣ подлости и проч —
- 37) Освобождение то баштино ми.
- 38) Освобождение то мое —
- 39) Занѣтието ми въ Царыградъ.
- 40) Учястие то ми въ народны тѣ работы въ Царыградъ, а особито за Българскж тж Народнж Чърковж, и проч —

- 41) Сношеня та ми съ полнаци тѣ, а особито съ Чайковскы, потурченый днѣсь Саджкъ-паша—
- 42) Ходенье то ми по Българиѣж, гюмрюкчиѣж и панаиръ агж-си на Узунѡву и проч—
- 43) Бѣгенье то отъ Пловдивъ за Царыградъ и проч —
- 44) Илтизамѣилжка ми до 1853.
- 45) Встѣпване то ми въ турскѣ службѣ въ 1853.
- 46) Пѣтишество то ми по Българиѣж прѣзь Шипкѣж, Габрово, Търново, Шуменъ, Рухчукъ, Сишовъ, Врацѣж, Видинъ, до Калафатъ на главно то военно станиште съ службѣ *башъ терѡманъ* при Ахметъ-паша— и пр.
- 47) Дѣла та ми въ Калафатъ —
- 48) Битка та съ русы тѣ на четата.
- 49) Измама та на Турцы тѣ што мя испратихѣ до Шуменъ при Юмеръ Паша, повторично то прѣдательство на котланскы тѣ нѣкои си турскы духове прѣзь Варнанскаго митрополита пакъ Порфириѣж и проч—
- 50) Затворенъ въ Шуменъ отъ Юмеръ-Паша.
- 51) Поляци тѣ въ казашкы. съ Саджкъ-Паша и проч—
- 52) Испроводенъ желѣзо вързанъ отъ Юмеръ-Пашѣж въ Царыградъ.
- 53) Свободно то ми вхождане въ Царыградъ—
- 54) Съкрытъ въ Царыградъ съставямъ хайдушкѣ четѣж отъ 12 души на 1854 и исхождамъ въ шумѣж тѣж—
- 55) Изнамѣренье на срѣдства за това дрско воюване и проч—
- 56) Попъ Христу отъ Орѣховци и реизъ Юанко и проч—
- 57) Мѣсто то на исхода ни отъ Вѣспора и проч—
- 58) Горско то ми пѣтешество.
- 59) Зима та и разижданье то на момцитѣ ми — оставамъ самъ въ горѣж тѣж.
- 60) Вхождане то ми въ Котилъ и тамошно то ми прибытие и занятие до Колѣда—
- 61) Отшество то ми отъ Котила за въ Влашко
- 62) Турцы тѣ и нѣмци тѣ въ Влашко въ 1855 л. и мое то тамошно прибытие до мира Севастополскы.
- 63) Занятие то въ творчество, а имяно въ списание то Горск. Пѣтѣика.
- 64) Начялото и конечно то ми рѣшение за откритѣ борбѣж съ турско то правителство прѣзь прѣсѣж тѣж и сабѣж тѣж.—
- 65) Напрасно то ми отлѣчие отъ Княжства та Влашко и Богданско.—
- 66) Пѣтишество то ми въ Австриѣж, а имяно въ Нови-Садъ —
- 67) Издание то Прѣдвѣтника Горскаго Пѣтника и обявление то Горскаго Пѣтника —
- 68) Пѣтишество то ми по Дунава.

- 69) Духа на наши тѣ Българи —
- 70) Метатъ Ефенди и гонение прѣдвѣстника.—
- 71) Връщанье то ми въ Новы-Садъ и занятие то ми въ литературж тж и проч.
- 72) Издание то тамо на Българскж тж Днѣвницж —
- 73) Сношеня та ми съ Сърбско то Княжество въ Бѣлградъ, и Князь Александръ Кара Георгиевичъ —
- 74) Приследование то ми отъ Австрийско то правительство поради еднж нотж коиж то бѣ дала Порта та—
- 75) Затворенъ въ Земуна
- 76) Освобождение то ми отъ тамо.
- 77) Дошествие то ми въ Галацъ и тамошны тѣ ми дѣйствии съ тамошны тѣ Българи и проч —
- 78) Пжтешествие то ми въ ІАшъ съ Пантелаци Аврамовичъ при княза Н. Вогориди, кой то бѣ тогава тамо Каймакаминъ.¹⁾

Житие Г. С. Раковскаго

Написано отъ него самага.

(1866)

Уводъ.

Най-мжчно нѣшто на свѣта за едного добросвѣстнаго чьловѣка е, да говори самъ за себе си, а юште по-мжчно е да пиши самъ дѣла та си или житие то си. Заштото пишаштый самъ дѣла та си излага гы самоволно обштенародному разсждению, кое има пълно право да произнесе мнѣние то си и сжда си връху тѣхъ, безъ да поштада неговж тж личность. А никой на свѣта не можи има изискание то чи неговы тѣ дѣла сж были се добры и полезны!

Никога не быхъ ся усждилъ на такова едно нѣшто, ако описаны тѣ ми дѣла не быхж имали една твърдѣ таснж свързкж съ отчьство то ми, кое то съмъ отъ нѣжнж юште младость пламенно любилъ и кому то цѣлии си животъ драговолно съмъ искалъ да посвятж.

Читатель неште видя въ таж книгж нѣкожж си хубаво написанж басноповѣсть, сплетенж съ измыслены отъ остро въображение случкы, накыченж съ любовны и нѣжны приключеныя; ни ти пакъ нѣкаквы си голѣмы и извънрядны подвигы, прѣдставены искусно и докараны близо до вѣроѣтности, нѣ! такива нѣшта не съдържава таа книга. Тукъ ся описвжтъ истинны събытыя, познаты отъ голѣмж чясть очевидцевъ, и събытыя такива, кои то сж имали голѣмо влияние на развитие то народнаго ни духа, кои то вхожджтъ въ народнж тж ни съвременнж повѣстность.

Читатель ште види притомъ: какъ ся възражда народ-

¹⁾ *Арх. Раковск. инв. № 6694* — Народенъ етнографски музей въ София.

на та любовь отъ младости въ сѣрдце то одного чьловѣка, каквж голѣмж силж има та въ него кога то съзрѣе и стани постоянно негово начяло, прѣдмѣтъ и цѣль. Колко же можита да го ухрабри, каквы гоненя, мжкы, ускждности и проч. можита да притѣрпи единъ чьловѣкъ поради таиж само святж любовь и до дѣ можита го отвлѣчи негово то въ неиж постоянство!

Любовята къмъ отьчество то прѣвъзходи сичкы тѣ свѣтовны добрины и та е най-утѣшительна мысль за чьловѣка на той-зи свѣтъ. Та, когы то стани въ него едно постоянно начяло, прави го да прѣзрѣ сичко друго што има на свѣтъ и кара го да вхожда драгаволно въ най-голѣмы тѣ и най-опасны тѣ прѣдприѣтыя. Какво то друго занѣтие и да има чьловѣкъ, каквы то другы добрины и да направи на свѣта, никогы не можита има по-голѣмо и по-блаженно наслаждение и задоволствие, какъ то когы то ся занимава за добро то на отьчество то си и успѣе да направи и извърши нѣшто си въ ползж неговж.

Любаштый истинно свое то отьчество готовъ е да принесе ради него не само сичко што има най-драгоцѣнно на свѣта, нѣ и самыи си животъ. Никаква люта мжка, никакво грозно страдание не можтъ отврѣти истиннаго любителя отьчества отъ неговж тж святж цѣль, коиж си е онъ прѣдначерталъ да достигни съ заслугы тѣ на отьчество то си.

Истиннж чи въ сичкытѣ чьловѣцы и животны дѣйствува една невидима тайна сила, кога гы кара да обичѣжтъ мѣсторождение то си и привлачи гы камъ него безъ да ситжтъ, нѣ та сила, коей учени тѣ давжтъ название *естественъ нагонъ*, безъ да истълкувжтъ какъ ся поражда той *нагонъ* и какъ естество то дѣйствува на животны тѣ, та, казваме, сила ако не ся подхранва и подкрѣпа съ добро то възпитание и съ наукж тж, не можита да стани никогы въ чьловѣка истинни любовь отьчества, нѣ малко по малко ухладнѣва, заборавя ся и най-послѣ ся изгубва, какъ то ся случва въ много чьловѣцы, а въ обштѣ въ безсловесны тѣ животны кога то гы отдалѣчѣжтъ отъ мѣсторождение то имъ.

Мѣсторождение то ми.

Мѣсторождение то ми е село Котиль, лѣжашто въ срѣдъ грядж тж на Старж-Планинж, кога започва отъ Черно море, и нахожда ся въ положение то между 42 и 43 стжп. севѣрн. шырочинж и между 24 и 25 вѣсточнж дължинж. Родиль съмъ ся въ 1821 лѣт. отъ Българи родители въ онаиж страшнж и ужяснж повременность кога то, подирь обѣсванье то на фанариотскыи патрикъ Григорыя, ся испроводены отъ Царыграда въ Българииж тры паличницы (целати) паши да обержтъ оржжие то отъ Българи тѣ и да исколѣжтъ и избѣсѣжтъ сичкы тѣ Българскы старѣйшины и знамяниты лю-

дие по градишта та и по знамянигы тѣ голѣмы села! Тии паличници паши отѣдѣ то сж поминжли пролѣли сж много невиннж Българскж кръвь безъ никакво си прѣдварително испытванье и усждбж, нѣ само и само чи Българи тѣ сж едного вѣройсповѣдание съ Гърцы тѣ, кои то направихж тогава познатое покушение за възстание противъ турско то губитѣлско правитѣлство! Освѣнь звѣрскы тѣ бѣснила кои то испълнихж ненаказано испроводени тѣ и отрядени тѣ отъ Султанъ Махмуда паличници паши, съдружени отъ знамяниты числа войнства, понавихж ся съвременно и млого чети и пълчишта отъ кръвници Турцы, кои то нападнахж по сичкы тѣ стрѣны Българий и неубоздано колѣхж и убивахж бѣдны тѣ безоржжны Българы, грабнашти имѣныя имѣ и убезчестяваюшты ги! Западна Европа, какъ то и Русия никакво внимание не убърнахж на това, нѣ оставихж кръвопийцы тѣ Турцы да слѣдовжть звѣрское си дѣло додѣ сами тѣ ся насытихж отъ хрѣстианскж кръвь!

Башта ми ся е звалъ Стойку, а майка ми Руса; домородствено то же имя башты ми было е Папазоолу (поповичъ) и Раковалж (Раковскы), а майчино то ми е было Марчовцы.

Домородство то баштино ми.

Домородство то отъ камъ башта ми были сж знамянити людие, приселци въ Котилъ отъ старого града Ракова, кому остатки ся вижджть днѣсь въ едно малко селце, се подь имя то Раково, четири чяса далѣчь отъ Котила камъ западнж стрѣнж близо при пжтя кои отива за Сливень. Той-зи градъ Раково е былъ отъчество храбраго Боана, кой прѣдвождѣлъ царь Симеоновое войнство подь цариградскы тѣ стѣны и е насилить Цариградскж тж стѣнж отъ камъ Златыя Врати крѣпости (*Χρυσή πύλη*); а подирь бързо то примирение царь Симеоново съ Византийцы тѣ, поради нападение то отъ Маѣары тѣ на Българскы тѣ границы, Боанъ е былъ избранъ отъ Раковско то обшество, на общ(т)енароденъ зборъ, за прѣдводителъ на войнство то кое то е было изпроводено противъ Маѣары тѣ. Боанъ е храборно побѣдилъ Маѣары тѣ и продралъ е до Чехы тѣ, отъ дѣ ся е завърнжлъ съ голѣмж славж. водашть и млого заробены. Раково е разорено отъ Турцы тѣ млого послѣ отъ падение то Българий, и една чясть отъ жители тѣ му сж приселили въ Котилъ, а друга въ Сливень. По прѣдание то кое ся е съхранило за Раково е твърдѣ живо. нѣ отъ каквы причины е разоренъ той-зи градъ не знае ся, само толкова ся сказва чи было голѣмъ градъ и имало четиры стотинъ дюгена въ кои то ся работила мѣдь (бакжрѣдийски дюгени). Поради това приселение баштино то ми домородство е носило за домородствено имя *Раковалж*, на турско окончание, кое е

исто съ *Раковскы*; а зашто то прѣдѣдо ми е былъ свѣщенникъ, носѣше и имя *папазоолу* = поповичъ. Дѣдо ми ся е звалъ Сжби и е былъ въ тѣхъ времени знамянитъ търговецъ, кой то е търгувалъ съ Брашово и съ Царыградъ. Той е починжлъ въ врѣмя то на Кърѣдалии тѣ кату ся завърнжлъ отъ Царыграда и оставилъ едно голѣмо количество пары и четиры сына. Първый му сынъ ся е звалъ Дачу, второй Матей, трѣтый Стойку (башта ми), и четвертый Минко, отъ послѣ призванъ *Михаль*.

Въ тѣхъ кърѣдалийскы времена народа въ Българиѣ почти сичкый е былъ въоръженъ и много градишта и голѣмы села были сж заградены съ зидове и съ окопы да се пазжтъ отъ кърѣдалийско то нападанье. Кърѣдалии тѣ же сж были ведно съ яничеры тѣ противъ Султанскаж власть и тии нѣсж имали никаквж другж цѣль освѣнь грабительства и разореня, да чинжтъ почти се равно и на Българы тѣ и мирны тѣ Турцы гражданы, кои то сж държѣли Султановж стрнж; нѣ стократно выше отъ Турцы тѣ сж притѣглили бѣдны тѣ незаштитны по-малкы тѣ села Българскы села сж вижджтъ и до сега по хубавы тѣ полета Тракийскы, изгорены отъ Кърѣдалии тѣ или приселивши ся въ Влашко и Богданско, въ Бесарабиѣ и отвждъ Днѣстрж рѣкж въ Русиѣ! Най-голѣмъ отпоръ противъ Кърѣдалии тѣ сж дали Българи тѣ и кърѣдалийско то разорение, можи ся каза, е нанесено отъ Българы тѣ. Нѣ тѣ бѣдни нѣсж знаили да ся ползувжтъ отъ такива благоволны обстоятельство, при таковж слабость на Турскж тж държявж и при такива междусобны раздоры на Турцы тѣ, да ся освободжтъ еднжшъ за всегда отъ Турско то иго и да изгонжтъ азиатскы тѣ вѣрове отъ Европж! Само то извинение на помняшты тѣ тѣхъ времена старци е, чи тии нѣсж знаили нашто за проминжлж тж българскж славж и независимость! Обшто невѣжъство е владало тогива въ Българиѣ и имя то *отъчъство* и *народность* е было съвсѣмъ заборавено! Тогавашный Българинъ е билъ упоенъ кату съ едниж былкж, съставенж отъ съвършенно то незнайство за прошествие то му, поради изгоренж тж му отъ Турцы тѣ и отъ гръцко то духовенство старж въобштѣ книжнинж, съ другж по уматѣлнж былкж, отъ гръколудия, кое го бѣ докарало да мрази и само то си народно имя *Българинъ* и да иска да ся казва *гръкъ*! Трѣта по-утрознж за народны тѣ му чюства былкж е была най-занесеный вѣройсповѣденъ фанатизмъ въ кого то е държяло заматанъ и запласнжтъ Гръцко то лукаво духовенство за пькленнж тж си цѣль! Тогдашний Българинъ е търпѣлъ сичко несвѣстно, утишающтъ ся чи негово то спасение е на онъ зи свѣтъ и тамо той щте вниди въ царство небесное! Въ неговы тѣ ушы чясто е входилъ убийственный калугерски гласъ: *притърпень спасень! покорявайте ся власти, всѣка власть е отъ Бога!*

царие тѣ сж помазани и нарядени отъ Бога да владыжтъ народы тѣ! Отдайте Кесарюви Кесарю, е Богови Богу! Ные тѣглимъ отъ грѣхове тѣ си и тѣй штѣмъ гы исп(л)ати да наслѣдимъ вѣчно то блаженство на онъ-зи свѣтъ!... Въ такова положение находаштъ ся тогдашнѣй Българинѣ, ни ти е можіалѣ сиромакъ да помысли за свободж и въстание противъ султанскѣй власть, ако и да е ималѣ сичкѣ тѣ силж въ рѣце си и ако обстоятелства та да му сж были най-благоволны и най-лесны! Той си е проливалѣ кръвь тѣ и былѣ ся е юнашки да освободи кого? мжчителя и губителя си Султана отъ свои тѣ Турцы мятежницы и отстѣпницы Кърѣалии!

Фенерската патриканѣ е дѣйствувала кату единѣ непримителенѣ татѣ връху това умаиванѣе Българскаго народа не само прѣзь разпространено то си духовенство по цѣлж Българіѣж, нѣ чясто чясто е изпроваждала по сичкы тѣ епархии въ Българіѣж окрѣжни *син далны* (съборны) писма да гы чѣтжтъ грѣцки тѣ владици въ чѣрквы тѣ. Слѣдноє писмо отправено до тогдашнѣй прѣславскы грѣкѣ владыка доказва нашы тѣ рѣчы. (№ В. текста на писмо то да сж на печати).

Това писмо изобразѣва сичкѣ тѣ тогдашнѣ пѣкленнѣ политика на фенерскѣ тѣ патриканѣ връху вышеказаныи прѣдметѣ. Не можи да бѣди по унизитѣлно окрѣжно писмо за хрѣстианство то, ни ти по-убийственно за народныи тѣ българскы чювства отъ това, а най-паче въ тѣхъ времена кога то българи тѣ трѣперѣахж само отъ имя то едного грѣка калугера, да гы не прокълнѣ! а камо ли да не послушжтъ едно такова писмо подписано своерѣчно отъ тогавашнаго патрика и отъ цѣлаго му събора! . . .

Подирѣ смѣртж на Дѣда ми Сѣба, коѣ то ся е прилучила въ кърѣалийскы тѣ времена, какъ то и выше сказахме, имѣние то му сж наслѣдили двамата му по-голѣми сынове, чичо ми Дачу и чичо ми Матей, а башта ми и чичо ми Минко, кату невѣзрастни іоште остали сж подѣ тѣхно то надзирателсто. Баба ми же, коѣто ся е звала Нанка, успѣла е та е потулила само хиляда талиры за малкы тѣ си сынове и за старины тѣ си. Стрыки тѣ ми зѣмали живо учястие въ народно то упѣлчение противъ кърѣалии тѣ, а най-паче чичу ми Дачу, кой то е былѣ единѣ отъ главнытѣ прѣдводители Войводы; зашто то то народно то войнство е было раздѣлено на нѣколко си отдѣленыя (чети) коихъ сж прѣдвождали избраны тѣ отъ народа *войводи*.

Народа въ тѣхъ времена не е можялѣ да ся занимава въ търговштинж, зашто то сичко то му внимание и старание е было: какъ да ся брани отъ нападающты тѣ го хыштницы Кърѣалии, кои то непрѣстанно сж бродили и число то имѣ е расло отъ день на день. Млоги отдѣлѣныя сж брои-

ли по седемъ тысящты всадника, зашто то между тѣхъ пешаци не е имало. Стрыки тѣ ми наслѣдивши такова едно голѣмо имѣние, за тѣхъ времена, впустили ся въ голѣмы разноска, въ военны великолѣпия, да ѣздѣтъ най-добры коние и да носѣтъ най-скѣпоцѣнно оржжие, издържающты и по нѣколко си войника и слугы на около си, штото за търговштинж и ни ти сж могли вѣкы да помыслѣтъ. Въ едно же кърѣалийско нападение когато Карафейзъ и Инѣе войвода сж допрѣли до Жерунж, единъ чясъ разстояние отъ Котила, съ седемъ тысящты Кърѣалии, дѣ сж разположили войнство то си по ближны тѣ села Градецъ, Медвень и Вечерѣж и отъ тамо сж заплашвали чи штѣтъ нападна вѣкы рѣшитѣлно да разоржтъ и уграбѣтъ Котила, чичу ми Дачу избралъ трыста рѣшитѣльны юнака и съдружилъ ся съ двамина юште храбры войводы, Аршинку и Макавѣй, нападнжли сж ноштѣж на Кърѣалии тѣ въ Жерунж и избили сж мложество отъ тѣхъ злодѣйцы! Карафейзъ и Инѣе войводи видѣвши еднж такавж неустрашимж дързость отъ стрѣни на Котлѣаны тѣ, оттѣглили ся сж посрамени! Врѣху това събытие ся е съхранила и народна пѣсень, коя започва тѣж: „Инѣе то Гочу думаше; Гочу лю Жерунянино! Кажи ми, Гочу, кажи ми: отъ дѣ ся влѣзва въ Котиль? отъ дѣ ся влѣзва излѣзва? има ли много войска, имжтъ ли Котлѣаны топове? и пр.“. Котлѣни тѣ имали и четиры топа черешовы, трѣби, и били съставили единъ доста порядеченъ военны рядъ. А главный управитель е былъ нѣкой си достоенъ юнакъ мжшьимянемъ Божиль, кой неуморно е ходилъ день и ноштъ по стражытѣ и усърчѣвалъ войницы тѣ съ примѣра си, снабдявающтыгы съ хранж и съ сичкы тѣ воены потребности. Въ Котиль сж правили тогива пушкы, пиштовы, ножове и баруть сами Котлѣни тѣ.

Съвременно съ Кърѣалии тѣ бѣхж ся появили и млоги отстѣпници Турци противъ Султанскаѣ власть въ Българийж. Главный же бѣ Видинскый Пазвантоолу, кой стоѣ противъ цѣлое Султаново войнство и разби го конечно, поставшъ независимъ владѣтель Видина и цѣлой му облысти. Вторый же бѣ Разградскый Хасанъ-Ефенди, кого Турци тѣ нарѣкохж *Гяуръ-Хасанъ*, зашто то той не само не мжчѣше Българи тѣ нѣ юште чы и заштѣтѣваше отъ скытающты тѣ сж тогава *Дели-башии*, зганъ отъ неубузданы злодѣйцы Турцы. Освѣнь тыя главны отстѣпници, кои то имахж по-голѣмаѣж чясть войнства си отъ избраны юнацы Българы, всѣхъ управитель окржжня или града бѣ постанжлъ независимъ Господаръ за себе си и разполагаше съ народа какъ то си штѣше и тии носѣхж имя *деребегове* = независими Господари! Въ число то на тѣхъ спадахж и изпждени тѣ отъ Русийж кържмски ханове, коимъ бѣше ся дало имя то *султани* и кои владѣхжж най-плодовиты тѣ мѣста по Българийж, неза-

высни сжшти отъ турско то правительство, поради благородство то на челяды тѣ си. Всѣхъ же *спахиѳа* бѣше достигнжлъ независимъ Господарь на мѣсто то което притяжяваше, какъ то и всѣкъ малко по-събуденъ Турчинъ! Народа Българскы бѣ изложенъ на обшты ударъ кърѳалиевъ и на чястны тѣ злодѣйства които ся творѣхж отъ бѣсны тѣ войници на отстжпници тѣ, освѣнь оныя Българы кои то бѣхж ся упълчили за отбранж та си противъ Кърѳалий тѣ и оныя които бѣхж постжпили въ военнж службж на отстжпници тѣ Турцы.

Кърѳалийскыи тѣ чети и пълчишта подирь едно върлуванье на пятнайси близо години, почнжхж да умалѣвжтъ и най-послѣ ся разорихж, освѣнь едно знамянито отдѣлѣние кое то успѣ та приминж Старж-Планинж, подь прѣдводитѣлство то на *Кушанѳали*, и прибѣгна при Пазвантоглу въ Видинъ. Нъ останахж по сичкж Българийж вышепомянжты тѣ отстжпници Турцы, *Дере-бегове*, кои то ако и да не нападахж навно, кату Кърѳалии тѣ, на села та и градишта та обаче чястны тѣ тѣхни злодѣйства прѣвъзхождахж Кърѳалийскы тѣ, зашто то Кърѳалии тѣ ходѣхж навно на пълчишта, и народа бѣ зѣлъ протихъ тѣхъ добры мѣркы за отбранж си, но противъ тыя не можѣше да бжди сжштое зашто то тии бѣхж на сѣкадѣ размѣсени съ народа и нападахж тай тайно и изненадѣйно отъ тамо отъ дѣто народа ся не пазѣше¹⁾.

Проф. Ст. Младеновъ.

Нѣколко думи за добритѣ страни на умѣренитѣ правописни реформи.

I.

Мнозина у насъ обичать да критикуватъ сегашния нашъ официаленъ правописъ и да го изкарватъ „абсурденъ“, като прѣувеличаватъ значението на разни дребни правила, безъ каквито впрочемъ е немислимъ никакъвъ общи правописъ, и като сочатъ ужъ грозни противорѣчия, каквито, и дори по-голѣми, има въ правописа на всѣки езикъ съ по-дълга история. При това нѣкои сѣкашъ по този начинъ искать да прикриять нежеланието, а не неспособността си да усвоятъ единъ какъвъ-годѣ правописъ и да прилагать послѣдователно извѣстенъ принципъ, та макаръ и погрѣшенъ.

И така разнообразието въ писането на отдавна установени думи и форми у насъ расте, вмѣсто да се намалява, та че и разногласията по въпроса за характера на реформи ѣ, които ще трѣба да се прокаратъ въ сегашния ни правописъ, не само че не сж се поизгладили, ами сж се изострили още повече.

¹⁾ *Арх. Рак.* изв. № 6692.